COSMINA-MARIA BERINDEI

PREMISE DE CERCETARE ETNOLINGVISTICĂ PE BAZA CHESTIONARULUI VI. *STUPĂRITUL* AL MUZEULUI LIMBII ROMÂNE

Interesul manifestat la Academia Română față de moștenirea culturală a românilor s-a concretizat prin demersurile de colectare și valorificare a informațiilor provenind din palierul culturii populare. Înființarea Societății Literare Române, ce avea să devină Academia Română, în același an în care Vasile Alecsandri își publica *Poezii populare ale românilor* (cf. Muşlea 2005, p. 63), a însuflețit interesul – din ce în ce mai bine articulat – al intelectualilor români față de folclorul, limba și obiceiurile tradiționale din spațiul cultural românesc. Bogdan Petriceicu-Hasdeu pune problema unei culegeri sistematice a materialului folcloric, iar în 1877 ţine o comunicare la Academia Română, pe care o publică în anul următor (vezi Hasdeu 1978). Cu privire la adunarea datelor referitoare la graiul poporului cu divergențele sale dialectale, în vederea realizării dicționarului său *Etymologicum Magnum Romaniæ* (vezi EMR, p. VI), B. P. Hasdeu a lansat și un chestionar mult mai amplu, „limbisticu-mitologicu pentru culegerea și descrierea moravurilor, instituțiilor și datinilor noastre" (vezi Hasdeu 1884–1885, p. 21–34). Demersul său miza pe îmbogățirea dicționarului tezaur cu date privind terminologia referitoare la tehnicile populare și la alte aspecte privind cultura tradițională. Metoda chestionarului prin corespondenți a fost apoi folosită și de Nicolae Densușianu care a lansat în 1893 *Cestionariu despre tradiţiunile istorice şi anticităţile terilor locuite de români*, completat cu un supliment în 1895.

La Cluj, unde Sextil Pușcariu punea bazele *Dicționarului limbii române* și ale unui *Atlas lingvistic român*, s-a creat, de asemenea, o rețea de corespondenți, prin care s-a aplicat metoda chestionarului. Primul chestionar lansat sub egida Muzeului Limbii Române datează din 1922. În total au fost trimise opt chestionare având următoarea tematică: I. *Calul* (1922), II. *Casa* (1926), III. *Firul* (1929), IV. *Nume de loc și nume de persoană* (1930), V. *Stâna, păstoritul și prepararea laptelui* (1931), VI. *Stupăritul* (1933), VII. *Instrumente muzicale* (1935), VIII. *Mâncări și băuturi* (1937). Chestionarele III–VI au fost însoțite de câte un supliment, conținând cuvinte care apăreau în chestionar sau ar fi putut să apară în răspunsuri, despre care se cerea să se spună dacă sunt cunoscute în localitate și, dacă erau cunoscute, să fie definite. Aceste suplimente erau fișe care puteau fi imediat excerptate și apoi folosite fie la dicționar, fie la atlas.

Numărul de răspunsuri primite la cele opt chestionare emise variază în funcție de tematica abordată de fiecare, dar și în funcție de alte circumstanțe, cum ar fi momentul în care chestionarul a fost trimis. Primele dintre ele, susținute de promisiunea unor premii de încurajare pentru respondenții cei mai meritorii, cu care Sextil

Caietele Sextil Puşcariu, II, 2015, Cluj-Napoca, p. 66–77

BDD-A22892 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:54 UTC)

Pușcariu a însoțit difuzarea chestionarelor, dar și datorită faptului că se refereau la aspecte larg cunoscute, au primit foarte multe răspunsuri. Pentru Chestionarul II. *Casa*, s-au primit răspunsuri din peste 400 de localități, iar pentru Chestionarul IV, referitor la nume de locuri și de persoane, s-a primit răspunsuri din peste 300 de localități. Pentru alte chestionare, difuzate ulterior și referindu-se la aspecte specifice, cunoscute doar de persoane care cunoșteau în mod special anumite meșteșuguri sau practicau anumite activități, s-au primit mai puține răspunsuri. De asemenea, faptul că valoarea premiilor s-a diminuat pe parcurs a putut influența scăderea numărului de răspunsuri primite. Primul chestionar anunța un premiu în valoare de 1 000 de lei pentru cel mai bun răspuns, două premii în valoare de 500 de lei pentru următoarele două cele mai bune răspunsuri, 50 de premii constând în exemplare gratuite din „Dacoromania" pentru primii 50 de respondenți ale căror răspunsuri erau bune și 50 % reducere la publicațiile Muzeului Limbii Române pentru toți membrii corespondenți care doreau să comande aceste publicații. Pentru următoarele cinci chestionare se anunțau aceleași facilități oferite membrilor corespondenți, cu deosebirea că valoarea premiilor în bani a crescut, premiul pentru cel mai bun răspuns fiind de 2 000 de lei, iar următoarele două cele mai bune răspunsuri fiind premiate cu 750 de lei fiecare. Odată cu Chestionarul VI, valoarea premiilor s-a diminuat considerabil, fiind vorba despre două premii în valoare de 500 de lei, oferite pentru primele două cele mai bune răspunsuri, două premii de 250 de lei pentru următoarele două răspunsuri foarte bune, 30 de premii în cărți pentru cei dintâi respondenți care trimiteau răspunsuri bune și de reducerea de 50% pentru publicațiile Muzeului Limbii Române, menținută pentru toți membrii corespondenți.

Chestionarul VI. *Stupăritul* și suplimentul său au fost realizate de Sextil Pușcariu în colaborare cu Ștefan Pașca și Petre Coman și au fost trimise în anul 1933. Conform raportului publicat de Sextil Pușcariu în *Prefața* numărului VIII al revistei „Dacoromania" (Pușcariu 1934–1935, p. V), după primirea răspunsurilor s-au oferit în total 21 de premii. Cele două premii de 500 de lei s-au oferit pentru răspunsurile primite de la Scarlat Burghelea, învăţător, Secueni-Bacău; Gh. Fierăscu, învăţător, Păușești-Otăsău, jud. Vâlcea. Premiile de 250 de lei, în număr de două, au fost oferite lui Mitric Bruja, învăţător, Câmpulung-Bucovina şi lui Gheorghe Drugociu, elev, Liceul «Radu Negru», Făgăraș. Premiile în cărți au fost oferite următorilor membri corespondenți ai Muzeului Limbii Române: Gh. F. Ciaușanu, profesor București; Radu Popescu, teolog, Cireș, jud. Storojineț; Ion S. Pavelea, învăţător Runcu-Salvei-Năsăud; Alex Vlad, paroh, Mag-Sibiu; Ion Pârvu, învăţător, Râmeți-Alba; Vasile Popa, paroh, Stejar-Arad; Gh. Hobjilă, învăţător Crișteleс-Sălaj; Ioan Dionisă, învăţător, Obric-Buhuș, jud. Neamț; Valeriu Literat, profesor Făgăraș; Vasile Popa, elev, Mărgineni-Făgăraș; Nicolae Cioara, elev, Făgăraș; Iustin Marcu, elev, Făgăraș; Irodion Boeriu, elev, Făgăraș; Dionisie Bucur, elev, Făgăraș; D. Dicu, profesor, Turnu-Severin; Andrei Aldea, elev, Făgăraș; Pavel Zămora, învăţător Sebeș-Alba.

În acest raport nu există informații despre numărul exact de răspunsuri primite de către Muzeul Limbii Române (M.L.R.) pentru acest chestionar. Sextil Pușcariu

BDD-A22892 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:54 UTC)

se limitează să consemneze că răspunsurile la Chestionarul VI. *Stupăritul* s-au primit în întregime. În fondul Muzeului Limbii Române din Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu" al Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca se păstrează, în două cutii, materiale venite ca răspunsuri la Chestionarul VI. *Stupăritul*. O cutie conține caietele cu răspunsurile la cele 190 de întrebări, iar o altă cutie conține plicurile cu suplimentele din care au fost excerptate fişele cu chestiunile completate. Caietele cu răspunsurile la cele 190 de întrebări au fost aşezate în ordine alfabetică, după numele celor 35 de localități din care provin, şi au fost numerotate în această ordine. Dintr-o singură localitate – şi anume Sebeşel, Alba – există două răspunsuri la acest chestionar, numerotate, în ordinea alfabetică a respondenților, cu 25/a, respectiv 25/b. Aceasta nu a fost însă prima numerotare a materialului rezultat ca răspunsuri la Chestionarul VI. *Stupăritul*, al Muzeului Limbii Române. Au existat altele două, aşa cum putem constata de pe supracoperta fiecărui răspuns la chestionar. O primă numerotate s-a realizat, probabil, în momentul intrării răspunsurilor în Muzeul Limbii Române. Este numerotarea marcată în parte stângă a supracopertei şi este precedată de notația *No*. O a doua numerotare, cea marcată în partea dreaptă a supracopertei, este o numerotare de lucru, aceeaşi prin care sunt ordonate şi materialele ce constituie suplimentul la chestionar. Cea de-a treia numerotare – valabilă şi astăzi pentru caietele conținând răspunsurile la Chestionarul VI al Muzeului Limbii Române – s-a realizat, probabil, în momentul intrării acestui material în bibliografia Dicționarului. O lucrare litografiată – cunoscută de către cercetătorii care lucrează în colectivul Dicționarului ca *Fascicula 0, DLR* – conține, pe lângă bibliografia chestionarului, numeroase indicații de lucru pentru dicționar. În acest volum, în care un loc aparte este acordat indicațiilor privind Chestionarele Limbii Române, în ceea ce priveşte Chestionarul V*I. Stupăritul*, este introdusă lista celor 35 de localități din care provin răspunsurile primite. Cele două răspunsuri diferite din punctul 25 (Sebeşel, Alba) sunt identificate prin notația 25, respectiv 25a. În această lucrare se realizează, pe două coloane, identificarea localităților, în funcție de împărțirea administrativ teritorială din momentul în care s-au formulat răspunsurile la chestionar şi în funcție de noua împărțire administrativ-teritorială (*ibidem*, p. 238–240). Între timp, împărțirea administrativ-teritorială a cunoscut noi reconfigurări şi poate deveni, în funcție de diverse circumstanțe, subiect al unor noi modificări. De aceea, noi păstrăm în lucrarea de față numele localităților aşa cum apar ele pe fişa personală care însoțeşte fiecare caiet cu răspunsurile la acest chestionar. În continuare redăm lista răspunsurilor la Chestionarul VI. *Stupăritul*, precizând: numele respondentului şi profesia, numele localității şi al județului, respectând împărțirea administrativ-teritorială din momentul în care s-a realizat această anchetă. Răspunsurile care se păstrează sunt următoarele:

1. Nicolae Zăgău, elev, Beclean, jud. Făgăraş;
2. Andreiu Aldea, elev, Berivoii Mici, jud. Făgăraş, cl. VI, Liceul „R. Vodă";
3. Dimitrie Mitric-Bruja, Director în Câmpu-Lung, Bucovina;
4. Dionisie Bucur, elev, Cârța-Oltului, jud. Făgăraş;

BDD-A22892 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:54 UTC)

5. Radu Popescu, Cireș, Storojineț;
6. Gh. Hobjilă, învățător, Crișteleс, jud. Sălaj;
7. Aurel Nemeș, elev, Dejani, jud. Făgăraș;
8. Nicolae I. Ciora, elev, Dridif, jud. Făgăraș;
9. Vasile Olariu, director școlar, Făget, Severin;
10. Gh. F. Ciaușanu, profesor, Făurești, jud. Vâlcea;
11. Gheorghe Comșa, funcționar, Galați, jud. Făgăraș;
12. Caius Pascu, student, Gherman, Timiș-Torontal;
13. Nicolae Fisteag, învățător, Globul Craiovei, jud. Severin;
14. Ioan Răduleț, elev, Hârseni, jud. Făgăraș;
15. Gheorghe Drugociu, elev, cl. V, Liceul „Radu Negru", Făgăraș, Hurez, jud. Făgăraș;
16. Iustin Marcu, elev, cl. VII, Liceul „Radu Negru" Făgăraș, Iași, jud. Făgăraș;
17. Valer Literat, profesor, sat Luța, jud. Făgăraș;
18. Alexandru Vlad, preot, Mag, jud. Sibiu;
19. Popa Vasile, elev, cl. VII, Liceul „Radu Negru" Făgăraș, Mărgineni, jud. Făgăraș;
20. Gheorghe Șerban, elev, Noul-Român, jud. Făgăraș.;
21. Emilian Novacoviciu, învățător pensionar, Răcășdia, jud. Caraș;
22. Ioan Pârvu, învățător, Râmeți, jud. Alba;
23. Maria Chiș, învățătoare, Săliștea de Sus, jud. Maramureș;
24. Nicolae Comaniciu, elev, cl. VI, Liceul „Radu Negru" Făgăraș, Sâmbăta-de-Sus, jud Făgăraș;
25/a. Zămora Pavel, învățător, Sebeșel, Alba;
25/b. Mircea Zdrenghea, student, Sebeșel, jud. Alba;
26. Scarlat Burghelea, învățător –director, Secueni, jud. Bacău;
27. Vasile Popa, administrator parohial, Stejar, jud. Arad;
28. Tiberiu Folea, elev, Streza-Cârțișoara, jud. Făgăraș;
29. Emil Vlad, elev, Toarcla, jud. Făgăraș;
30. Gheorghe Purcea, elev, Ucea de Sus, jud. Făgăraș;
31. Irodion Boeriu, elev, Vad, jud. Făgăraș;
32. Teodor Utan, învățător, Vad, jud. Maramureș;
33. Gheorghe Pârvu, elev, Veneția de Jos, jud. Făgăraș;
34. Victor Ioan, elev, Voivodenii Mari, jud. Făgăraș;
35. Victor Corbu, medic – colonel în retr., Zagra, Năsăud.

În ceea ce privește cutia în care se păstrează suplimentele la acest chestionar, aceasta conține plicuri cu materiale primite din 42 de localități. Numerotarea este aceeași care fusese folosită inițial și pentru caiete. Numărul localităților din care ne-au parvenit caiete este cu 7 mai redus decât al celor din care ne-au parvenit suplimente la chestionar. Aceasta poate să însemne fie că din unele localități s-a primit doar suplimentul, nu și răspunsurile la chestionar, fie că unele caiete s-au pierdut. Având în vedere soarta pe care aceste materiale au avut-o în momentul refugiului din perioada celui de-al Doilea Război Mondial, când poate au fost adunate în grabă, uneori din laboratorul de lucru al cercetătorilor, posibilitatea ca unele dintre aceste materiale să se fi rătăcit există.

Trebuie să mai arătăm că, în prezent, în plicurile cu suplimentul la Chestionarul VI. *Stupăritul* se păstrează doar fișele care conțineau răspunsuri care, probabil, nu

BDD-A22892 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:54 UTC)

se ridicaseră la nivelul exigențelor științifice, astfel încât să devină fișe de lucru pentru dicționar sau pentru ALR. Astăzi recuperarea tuturor acestor fișe ne pare un deziderat imposibil de realizat, întrucât nu toate fișele excerptate din supliment pot fi identificate între fișele de lucru ale Dicționarului. Am verificat cuvântul *fag* (*fagure*) care din supliment a fost excerptat cu o singură excepție, și anume localitatea Galați–Făgăraș, unde fișa nu a fost completată. Totuși, între fișele de chestionar nu se păstrează toate materialele excerptate din supliment. Am reușit, pe baza confruntării fișelor de supliment din cele 42 de localități păstrate în plicuri, să reconstituim lista de cuvinte care configura suplimentul la acest chestionar. Pentru a recupera metoda de lucru folosită de înaintașii noștri, credem că această listă merită să fie publicată, chiar dacă recuperarea materialului nu cred că va mai fi posibilă. Cuvintele din supliment ce se cereau a fi explicate au fost:

băbaș, (a se) bărăbori (bărăbări), (a) bate stupii, besmine de ceară, bezmetic, boalte, boatce, boboloașe de ceară, bolbaș, bolniță, bombari, bombițe de lot, borteică, bortiță, boștină, bubușlui, buezi, buhaiu, bumbuște, busuiocu stupilor (*floarea stupilor*), *călăisit, călticuța, călup, capac de ocolit matca, căptar* (*căptălan*), *câșâță, cățel* (*cățeli*), *catelnițe, cătușnică, cufurițură, ceapse, ches (pl. chesuri), chieptori, cinc* (*s. ciucur de cinc*), *ciocalău, ciorbagii, ciotcă, cipca, ciuma fetei, clamfer, clucul, costei (cosie), cuncele, dândăuni, deschilinirea crăiței, dester, durăitură, eftat, eschiță, fag (fagure), fagur puios, fagure cu clocitură, faguri mleciți, fierea pământului, folcuți, font, -ți (s. coconi de galete), fundișel, fundoane, gângoană răutăcioasă, gârgăloțiu de lup, găselniță, găză de miere, hârță, hostochină, ieșirea mușteі, induși de paie, înfestat(ă), iscoadă, jediță, jintiță, jup de paie, lapte de miere, lăutar (bombar), letezi, loirte, lopișcuță, lopte, lot, -ți, loză, macoveiul stupilor, mana albinelor, mânătură, mâneca (la câmp), mâniu (s. mâniuri), mâniclui, măsae (măsaiu), matcă, matcă falsă, matiță, mazâl, mied, mindre, mumână, mursă, nălbirea albinelor, nălbirea s. albirea cerii, nănădei, obadă, pantică, păpușă, părcane, paroiu, pârvac, păstrar, păstură, pat de oțet, pecmes, piclui, picsă, plămádă, pleh, plehuri ciurate, plivit, pocriș, podrum, porcotoși, prăștină, preschic, pretcă, primă, pringuță, prisnel, propolis, râză bătrână, retezatul stupilor, rezedă, rif, -furi, scălan, scatule, schipiți, scrivală, sfârcel, sfârlac, sindră (cu verbul:), stativă, smreche, stirca, storârea albinelor jefuitoare, strecătoare, strépezi, stredie, ștubeu, stupul a pus cățelul de muscă, șuh, țarcă, teicuța, temnic, til, târfă, țiță (căsulie), titine de faguri, țol, -i, tovar(ul), tritel, tunsul stupilor, ulcutae, văcălie, vită plămădită, voame (vioane), zemnic.*

Probabil că suplimentul a fost gândit tocmai ca un instrument de lucru care să ușureze cercetătorilor de la Muzeul Limbii Române munca la dicționar. Valoarea documentară a acestui material l-ar face însă foarte util și astăzi.

În ceea ce privește intrarea materialului în DA/DLR, constatăm o oarecare reticența – uneori mărturisită, alteori nu – față de materialele provenind din Chestionarele Muzeului Limbii Române. Această reticență este greu de înțeles și, cu siguranță, inițiatorii chestionarului nu și-au dorit acest lucru, așa cum se poate constata din fragmentul de mai jos ce face parte din scrisoarea adresată membrilor corespondenți ai Muzeului Limbii Române, care însoțea chestionarul trimis acestora:

BDD-A22892 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:54 UTC)

„Adunarea acestor comori neprețuite, acum, când neamul întregit poate comunica fără piedecile ce i le puneau în cale hotare nefirești, acum, înainte de ce progresele repezi ale unei civilizații unitare vor șterge urmele vechi și regionale din graiul comun, este cea mai de căpetenie țintă urmată de «Muzeul Limbii Române», ataşat Universității din Cluj. Voim să strângem și să clasăm acest material, punându-l la dispoziția cercetătorilor și utilizându-l în marele «Dicționar al Limbii Române» publicat la Academia Română. Acest material va servi și pentru «Atlasul Lingvistic», pe care, de asemenea, îl pregătim".

Aşa cum am putut constata în lucrarea litografiată *Fascicula 0, DLR*, Chestionarul VI. *Stupăritul* a intrat, inițial, în întregime în bibliografia dicționarului. Ulterior, s-a renunțat la localitățile situate în afara granițelor, având în vedere modificările pe care harta României le-a suportat la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial. În anul 1965, Chestionarul VI. *Stupăritul*, ca și celelalte chestionare, apărea în bibliografia dicționarului, fără a fi precizate localitățile DLR 1965, p. XLI). După 1990, în bibliografia dicționarului Chestionarul VI. *Stupăritul* este menționat de două ori: în 1994 (DLR 1994, p. XXVII) şi în 2006 (DLR 1996, p. CXXIV), însă punctul situat în afara granițelor – 5. Cireş, Storojineț – nu este introdus.

Răspunsurile la Chestionarul VI. *Stupăritul* au astăzi valoarea reconstituirii unui meşteşug, aşa cum se practica el în perioada interbelică, atât din punct de vedere etnografic şi antropologic, cât şi sub aspectul studierii limbajului specific folosit în acest domeniu de activitate, pe de o parte, iar pe de altă parte, ne oferă posibilitatea recuperării unor narațiuni care se află în spatele configurării acestor răspunsuri. Un exemplu în acest sens este scrisoarea care însoțea răspunsul la Chestionarul VI, formulat de Dimitrie Mitric-Bruja:

„Domnule Director,

După multă și obositoare alergătură pe la apicultorii noştri şi pe la cele babe foarte rezervate și închisă la inimă cu descântecele lor cu privire la întrebările puse de prezentul chestionar, am strâns și folosit, în răspunsurile date aici, tot materialul cules în localitate în forma lui originală. Lipsuri vor fi ele multe, binevoiți, vă rog, Dle Director, a mi le ierta, căci în toată munca asta am fost condus numai de interesul de a contribui, după modestele mele puteri, la opera cea nespus de grea, pe care D$^{v.}$ ați ales-o ca ideal pentru îmbogățirea tezaurului limbii noastre străbune.

D-zeu să Vă ajute a termina această operă cu succesul cel mai strălucit.
Cu distins respect,

Dimitrie Mitric-Bruja,
Director şcl. i. r.
Câmpu-Lung–Bucovina, 20 I[anuarie] 1934"[1].

Răspunsurile primite la Chestionarul VI. *Stupăritul* au o valoare documentară inestimabilă pentru cercetarea acestei ocupații, dat fiind că ele provin dintr-o perioadă în care albinăritul nu s-a confruntat cu provocările la care epoca industrială și

[1] M.L.R., Chestionarul VI/3, Dimitrie Mitric-Bruja, Director în Câmpu-Lung, Bucovina.

BDD-A22892 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:54 UTC)

postindustrială l-au supus. Era perioada în care industrializarea, începută în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, se dezvolta lent în România. Bolile cunoscute la albine erau cele clasice și mult diferite de sindromul depopulării coloniilor de albine, boala misterioasă care a decimat albinele în ultimii mai puțin de zece ani. Substanțele cu efect devastator asupra albinelor folosite în prezent în agricultură și în industrie nici nu erau cunoscute în acea vreme, nici nu se putea vorbi despre radiații și unde electromagnetice folosite la scară largă, iar uneltele și tehnicile de stupărit erau încă rudimentare. Răspunsul primit din localitatea Stejar, jud. Arad la întrebarea privind dușmanii albinelor pune pe primul loc omul, din cauza practicilor sale barbare de recoltare a mierii:

„Dușmanii sunt mulți. 1. Omu care nefiind luminat, prinde roiul primăvara și toamna, dacă vede că are multă miere. L-omoară fără milă cu metoda cam barbară. Lovește coșnița cu albinele de pământ, le aruncă într-o copaie (troacă) zdrobindu-le cu faguri cu tot. Să laudă apoi că am omorât un stup. Pe când cu metode practice, cu fum de pucioase pot fi adormite pe 2–3 minute, cad singure din coșnițe, lăsând fagurii liberi, apoi ele, drăgălașele, cu ajutorul aerului curat pot reînvia”[2].

În contemporaneitate, omul continuă să fie primul inamic al albinelor, dar prin cu totul alte mijloace: substanțele chimice și tehnologiile folosite pun astăzi în pericol, la nivel mondial, aceste insecte atât de utile vieții pe pământ. Răspunsurile la chestionar acoperă probleme lingvistice, etnografice și etnologice, dar ating deopotrivă aspecte ale imaginarului, ale mitologiei sau ale economiei țărănești.

Chestionarul VI. *Stupăritul* conține 190 de întrebări. Prima întrebare se referă la numărul de persoane care se ocupă cu stupăritul în localitatea din care provine respondentul și la dinamica acestei ocupații în ultimii ani. A doua întrebare se referă la foloasele pe care le oferă albinele, iar ce-a de-a treia cere descrierea condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească locul pe care se așază stupine. Răspunsurile la această întrebare au mai ales valoare etnografică, întrucât unii dintre respondenți dau răspunsuri complexe despre felul în care se alege locul în care sunt puși stupii: loc însorit, să nu fie expus unor curenți de aer, vânturilor, să fie așezate în apropierea unor livezi sau a unor plante melifere. Ele oglindesc, de asemenea, priceperea pe care o are respondentul și/sau informatorii săi în ceea ce privește stupăritul, cât și aspecte ale locuirii și probleme cu care comunitățile se confruntau la acea vreme:

„Terenul trebuie să fie așezat în fața soarelui, la loc închis și scutit de vânturi reci, cu multe pomete și pomi roditori, păduri de molid în apropiere și câmpii, fânațe, livezi întinse prin împrejurimi, cu tot felul de flori multe și mirositoare, ce cresc toată vara și până târziu toamna. Mlaștinile, grămezile de gunoaie, grajdurile de vite, fabricile zgomotoase cu multă fumărie, cloacele li sunt nepriincioase, nesuferite și vătămătoare prăsilei lor”[3].

[2] M.L.R., Chestionarul VI/27/14 Vasile Popa, administrator parohial, Stejar, jud. Arad.
[3] M.L.R., Chestionarul VI/3, Dimitrie Mitric-Bruja, Director în Câmpu-Lung, Bucovina.

BDD-A22892 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:54 UTC)

„Terenul pe care se așează crescătoria albinelor trebue să fie așezat în fața soarelui, scutit de vânturi, scutit de zgomotul căruțelor. Câmpul să nu fie tot cultivat cu cereale și să fie mult pământ nelucrat și pădure pentru florile sălbatice”[4].

„Să fie un teren bogat în plante melifere, să fie un loc scutit de curenți și de alte vânturi mai mari, să nu fie în apropierea gunoiului de grajd sau clozet a căror miros face rău albinelor, să fie în apropierea unor izvoare mici sau în apropierea unor ape micuțe curgătoare”[5].

În continuare, întrebările 4–13 au valoare lingvistică și se referă, în general, la terminologia prin care se denumește locul pe care sunt puși stupii, elementele stupinii. Întrebările 14–17 pun probleme legate de boli și dăunători ai albinelor, de condițiile care nu le sunt prielnice și de credințe privind modul în care pot fi determinate albinele să fie mai iuți. Unii dintre respondenți sunt mai pricepuți în ceea ce privește stupăritul și ei oferă răspunsuri mai nuanțate, alții doar consemnează bolile și dăunătorii pe care îi cunosc. Astfel, aflăm că

„dușmanii albinelor și mijloacele de apărare împotriva lor sunt: molia de stup și fluturele cu cap de mort, contra lor ne apărăm prin curățirea sistematică și metodică și prin fum de pucioasă; de șoareci ne apărăm prin strâmtorarea urdinișelor și presărarea de cenușă printre stupi, de furnici prin opărirea mușinoaielor și cuiburilor cu uncrop sau le omorâm cu gaz (petrol, naftă); broaștele, viespii, sticleții (cu scaieți) cătăm să-i îndepărtăm mereu de la stupi. Rândunelele prind albinele în zbor și aici nu-i niciun mijloc de apărare”[6].

Întrebările 18–101 sunt întrebări cu caracter lingvistic, mizând pe obținerea de informații privind terminologia folosită pentru denumirea albinelor, după rolul lor în stup, a părților corpului lor și a activităților pe care ele le desfășoară. Fiind vorba despre insecte foarte mici, descrierea părților corpului albinei alunecă uneori înspre terenul imaginație. Părțile corpului albinei sunt descrise așa cum respondenții cred că sunt acestea, nu atât cum sunt ele în realitate. Alții oferă informații științifice, arătând că albinele au două tipuri de ochi, simpli și compuși și precizând la ce le folosesc fiecare. La întrebarea 66 – „De ce e albine sugrumată de mijloc? Ce se povestește în privința aceasta?” – Dimitrie Mitric-Bruja oferă un o legendă privind această realitate:

„La facerea lumii și plăzmuirea dobitoacelor, gângăniilor și insectelor, D-zeu, ca să le probeze menirea, iscusința și hărnicia, le-a trimis în lume după recoltă. După o bucată de vreme hotărâte, toate s’au întors la D-zeu cu ce au putut strânge. Multe n’au sosit cu nimica. Albina se înfățișă și ea înaintea Ziditorului cu recolta sa: parfum și miros plăcut din praful florilor, miere și propolis. D-zeu se uită la ea și o admiră de praful ce-l răspândia cu atâta dragoste și dărnicie împrejurul său și zisă atunci către toate celelalte: «Vedeți, cât e de micuță și câtă bucurie mi-a făcut mie cu darul său cel atât de plăcut! Altele din voi

[4] M.L.R., Chestionarul VI/18/3, Alexandru Vlad, preot, Mag, jud. Sibiu.

[5] M.L.R., Chestionarul VI/15/3, Gheorghe Drugociu, elev, cl. V, Liceul „Radu Negru“, Făgăraș, Hurez, jud. Făgăraș.

[6] M.L.R., Chestionarul VI/3/14, Dimitrie Mitric-Bruja, Director în Câmpu-Lung, Bucovina.

BDD-A22892 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:54 UTC)

îs mai mari și, ba cu mai multe coarne și picioare și nu mi-au adus nimică». Atunci scorpia, șerpii, racii ș.a. turbau de ciudă și erau foc pe ea. În vălmășeala aceea, un rac numai ce sări asupra ei și'o curmă cu foarfecele sale drept în 2 bucăți; așa că din trupul ei a început a curge un dar și mai prețios: mierea. D-zeu gustă cu multă plăcere din ea, o binecuvântă pe albină pe vecie ca ea tot așa să fie și să rămâie, îi lipi, cu măiestrie, ambele părți de trup la un loc și ea căpătă iarăși viață ca și mai nainte; dară curmătura rămase, ca semn al bunătății divine, până azi în corpul său corzelat și la mijloc zugrumat"[7].

Următoarele întrebări, 102–115, mizează, de asemenea, pe obținerea unor informații lingvistice, dar răspunsurile primite conțin și valoroase informații etnologice. Acestea se referă la stupărit, construirea obiectelor din stupină, denumirea lor și modul exact în care sunt folosite, modul în care apar albinele și felul în care stuparul se îngrijește de acestea, pentru ca stupii să fie cât mai eficienți și feriți de boli. Urmează, până la 170, alte întrebări cu caracter lingvistic, care mizează pe denumirile și modul în care stuparul interacționează cu stupul pentru a-l îngriji, pentru a lua mierea, pentru a înlătura trântorii, pentru a pregăti stupii pentru iarnă, pentru a prelucra ceara.

Întrebările 170–184 generează răspunsuri cu o valoare etnologică aparte, ele referindu-se la credințe și superstiții în legătură cu albinele și albinăritul, la vrăji și farmece care implică stupii, albinele, mierea sau ceara, precum și la aspecte de medicină magică. Oferim, în continuare, spre exemplificare, un fragment din răspunsul la întrebarea 171 – Ce credințe sau superstiții cunoaște poporul la D-voastră în legătură cu mierea? –, oferit de Dimitrie Mitric-Bruja:

„Mierea este produsul florilor de la toate plantele pământului și recolta albinelor din ele și, din pricina asta, ea este mana cea mai curată și mai sfântă de pe lume. Din ea a mâncat, gustat și s'a hrănit Iisus Hristos cu apostolii săi, când trăit și umblat pe pământ și de asta ea ni-a rămas ca un dar sfânt pt. noi, oamenii, pe această lume. Se crede că, din cauza aceasta, tinerii căsătoriți, când stau înaintea altarului, capătă de gustat de la preot turtă dulce, întinsă în miere (unsă cu miere), ca să trăiască, în căsnicie, ca albinele, să aibă viață fericită și dulce și să se gândiască tot mereu la hărnicia albinelor, că li-a merge și lor tot așa de bine și dulce în noua lor căsnicie, și familie.

În ajunul și seara de Crăciun (Nașterea Domnului) și de Sf. Vasile (Anul Nou), apoi la Bobotează, e bine să mâncăm grâu îndulcit cu miere sf. de albine, ca să alungăm toate relele și nenorocirile de la sufletul, casa și gospodăria noastră peste an. Tot spre acest scop li se dă și animalelor, în mâncarea lor, vreo câțiva stropi de mursă de miere. Casele, în toate ajunurile, se ung pe la uși, ferești, porți, icoane, apoi grajdurile vitelor pe afară, cu o cârpă unsă cu puținică miere și udată cu aghiazmă, tot contra izgonirii și îndepărtării duhurilor necurate de la casa respectivă. Mirosul de miere din seara sf. Vasile se înalță în văzduhul ceriurilor și D-zeu binecuvântează, pt. acest dar, sălășluirea omenească din sate și orașe […]. Din prima recoltă a stupului, prisăcarul trebuie să ducă vr'o câteva bucățele de faguri cu miere dulce la biserică și s'o depună pe masa (pristolul)

[7] M.L.R., Chestionarul VI/3/66, Dimitrie Mitric-Bruja, Director în Câmpu-Lung, Bucovina.

BDD-A22892 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:54 UTC)

jertfelor din sf. biserică, pentru a cere și obține blagoslovirea divină de la izvorul tuturor bunătăților cerești și pământești”[8].

Ultimele întrebări se referă la insecte sălbatice care se aseamănă sau se înrudesc cu albina. Informațiile vizate sunt de natură lingvistică.

Cinci dintre întrebările Chestionarului VI. *Stupăritul* vizează expresii folosite în graiurile limbii române în legătură cu albinele și produsele lor. Redăm în continuare câteva răspunsuri relevante privitoare la aceste aspecte:

18. Ce expresiuni cunoașteți în legătură cu hărnicia albinei?

„Să fii harnică și strânguitoare ca albina”[9].
„Dacă cineva muncește mult, îi spune că este harnic, ca o albină”[10].

79. Să se noteze expresiunile în legătură cu albina, cu acul, cu înțepăturile sau mușcăturile albinei.

„[…] e ca albina. De-o parte te-mbie cu miere, de alta te împunge cu acul”[11].

129. Să se noteze diferite expresiuni figurate în legătură cu fagurii.

„Unui om bogat i se zice «stup de bogat»”[12].
„Mări, da ghiftuitu-i ciocoiul ista, ca un stup neretezat”, „În tot satul numai oameni înstăriți, nene, ca stupii neretezați de miere”[13].

147. Ce expresii se cunosc în sat în legătură cu roiul? (Ex. „a roit stupul popii”, „umblă ca roiul fără matcă” etc.).

„E ca roiul fugar”[14].
„umbli bezmetic de cap ca și roiul fără matcă”; „S-a dus pleașca ta, bade Nițucă, ca și roiul din stupul popii”[15].

169. Ce expresii întrebuințează poporul la D-voastră în legătură cu ceara? (Ex. „a avea nas de ceară” etc.).

„A avea nas de ceară = a mirosi, a adurmeca bine și contrar: a nu putea da de urmă, a fi un neghiob […]. Niculiță […] are față de ceară e slab, palid, bolnav”[16].
„Galben ca ceara (om palid)[17].
„Galběn, galbănă ca ceara”[18].

Analizând răspunsurile la Chestionarul VI. *Stupăritul* al Muzeului Limbii Române am constatat că acestea conțin informațiile necesare reconstituirii unei ocupații tradiționale, dar constituie și prețioase documente referitoare la credințe, obiceiuri și

[8] M.L.R., Chestionarul VI/3/171, Dimitrie Mitric-Bruja, Director în Câmpu-Lung, Bucovina.
[9] M.L.R., Chestionarul VI/3/18, Dimitrie Mitric-Bruja, Director în Câmpu-Lung, Bucovina.
[10] M.L.R., Chestionarul VI/27/18, Vasile Popa, administrator parohial, Stejar, jud. Arad.
[11] M.L.R., Chestionarul VI/18/79Alexandru Vlad, preot, Mag, jud. Sibiu.
[12] M.L.R., Chestionarul VI/27/129, Vasile Popa, administrator parohial, Stejar, jud. Arad.
[13] M.L.R., Chestionarul VI/3/129, Dimitrie Mitric-Bruja, Director în Câmpu-Lung, Bucovina.
[14] M.L.R., Chestionarul VI/27/147, Vasile Popa, administrator parohial, Stejar, jud. Arad.
[15] M.L.R., Chestionarul VI/3/147, Dimitrie Mitric-Bruja, Director în Câmpu-Lung, Bucovina.
[16] M.L.R., Chestionarul VI/3/169, Dimitrie Mitric-Bruja, Director în Câmpu-Lung, Bucovina.
[17] M.L.R., Chestionarul VI/18/169, Alexandru Vlad, preot, Mag, jud. Sibiu.
[18] M.L.R., Chestionarul VI/27/169, Vasile Popa, administrator parohial, Stejar, jud. Arad.

BDD-A22892 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:54 UTC)

legende legate de stupărit, la medicina tradițională și medicina magică. De asemenea, informațiile lingvistice care ar putea fi excerptate din aceste răspunsuri sunt deosebit de importante, cu atât mai mult cu cât este un domeniu puțin investigat sub acest aspect. În acest context, considerăm necesară punerea acestor documente în circuitul de cercetare prin publicarea lor, alături de răspunsurile la celelalte chestionare.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE, SIGLE

Chestionarul VI. *Stupăritul*, Cluj, Tiparul Institutului de Arte Grafice „Ardealul“, 1933.

DLR 1965 = *Dicționarul Limbii Române*, serie nouă, tomul VI. *Litera M*, București, Editura Academiei R.P.R., 1965.

DLR 1994 = *Dicționarul Limbii Române*, serie nouă, tomul XII, partea I. *Litera Ț*, București, Editura Academiei Române, 1994.

DLR 2006 = *Dicționarul limbii române*. serie nouă, tomul III, partea a III-a. *Litera D, D–Deținere*, București, Editura Academiei Române, 2006.

Fascicula 0, *DLR* = lucrare litografiată, păstrată în Fondul Muzeului Limbii Române, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Filiala Cluj a Academiei Române, f.a.

Hasdeu 1878 = B. P. Hasdeu, *Dare de séma despre Cestionariulu redactatu pentru adunarea de obiceiele juridice ale poporului românu*, în „Annalele Societății Academiei Române”. Sesiunea anului 1877, tom X, Secțiunea II, 1878, p. 340–365.

Hasdeu 1884–1885 = B. P. Hasdeu, *Programa pentru adunarea datelor privitoare la limba română*, în „Analele Academiei Române”, Seria II, tom IV, Secțiunea I, 1884–1885.

Hasdeu 1886 = B. P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniæ*, vol. I. *A–Azuga*, București, Socecu & Teclu, 1886.

Mușlea 2005 = Ion Mușlea, *Arhiva de folclor a Academiei Române. Studii, memorii ale întemeierii, rapoarte de activitate, chestionare 1930–1948*. Ediție critică, note, cronologie, comentarii și bibliografie de Ion Cuceu și Maria Cuceu. Prefață de Ion Cuceu, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2005.

THE PREMISES OF AN ETHNOLINGUISTICS RESEARCH BASED ON 6TH QUESTIONNAIRE (*BEEKEEPING*) OF THE MUSEUM OF ROMANIAN LANGUAGE (*Abstract*)

This paper aims to highlight the premises of an ethnolinguistics research of 6th *Questionnaire* (*Beekeeping*) of The Museum of Romanian Language from Cluj-Napoca. This Questionnaire was submitted in 1933 and The Museum of Romanian Language received fewer responses than others previously issued. Today the Romanian Language Museum's Fund preserves the notebooks with replies from 35 municipalities.

Replies to *The 6th Questionnaire* (*Beekeeping*) have today recovery of trade value, as it is practiced in the interwar period, both in terms of Ethnography and Linguistics, offering information concerning this specific field. The value of this documentary collection is invaluable for the research of beekeeping, whereas it comes from a period which apiculture didn't experience the industrial and post-industrial age challenges and beekeeping tools and techniques were rudimentary.

Analyzing the documentary collection containing the replies to *The 6th Questionnaire* (*Beekeeping*) of The Museum of Romanian Language from Cluj-Napoca is found its importance in order to recovery traditional beekeeping but it also contains valuable information on beliefs, customs and legendry related to honey bees, traditional and magical medicine. Also, the linguistics information is

BDD-A22892 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:54 UTC)

valuable especially it is a field less investigated from this point of view. In this context, our work is an argument for publishing these documents.

Cuvinte-cheie: *Muzeul Limbii Române din Cluj-Napoca, stupărit, chestionar, termeni specifici stupăritului, credințe, legende.*
Keywords: *The Museum of Romanian Language from Cluj-Napoca, beekeeping, specific terms on beekeeping, beliefs, legendry.*

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară
„Sextil Pușcariu”
Cluj-Napoca, str. Emil Racoviță, 21
cosminamariaberindei@yahoo.com

BDD-A22892 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:57:54 UTC)